

Вступне слово

Шановні учасники наукової конференції!

Приємно відзначити, що вже вчетверте міжнародний науковий форум під традиційним брендом «Румунсько-українські відносини. Історія та сучасність» збирає науковців двох країн-сусідів. Під час цих зустрічей були встановлені й ще далі розвивалися наукові контакти між істориками, археологами, етнологами, лінвістами, політологами і фахівцями-міжнародниками Ужгородського національного університету та Повітового музею Сату Маре. Були проведені спільні наукові дослідження, видані десятки статей та монографій, виконані міжнародні грантові проекти.

Ще на початку 90-х років ХХ століття між вченими Ужгородського національного університету та вищими навчальними закладами Румунії встановилися тісні наукові та навчально-освітні контакти. На запрошення української сторони та у відповідності з договором в травні-червні 1993 р. Університет в Бая Маре відвідали ужгородські вчені Л. Шимон, Д. Семак, О. Шимоненко, Г. Завальська, Ю. Рубіш та ряд інших, які започаткували співпрацю, що продовжується до цих пір. Тоді ж проф. Георгій Раду прочитав курс лекцій «Історія румунської мови» студентам Ужгородського університету. Необхідно відзначити, що налагодженню контактам між вищими закладами України і Румунії в значній мірі сприяв тодішній ректор Ужгородського університету проф. Володимир Сливка.

Особливо тісними стали контакти між істориками та археологами Ужгорода і Сату Маре. 15 червня 1995 р. від імені Ужгородського університету до історичного факультету проф. Едуард Балагурі та директор історичного музею м. Сату Маре Біорел Чубота підписали деталізований договір на 1995-1997 рр. про наукове співробітництво в галузі вивчення історії стародавнього регіону Карпатського ареалу, який почав відразу впроваджуватися в життя.

З того часу було проведено десятки спільних українсько-румунських археологічних розкопок, наукові підсумки яких були опубліковані в міжнародних збірниках та узагальнені в монографії відомого ужгородського вченого проф. В. Котигорошка.

Та найбільшим успіхом тогочасної співпраці став випуск першого українського наукового збірника «Румунсько-українські відносини. Історія і сучасність» (Сату Маре, 1999).

Наукові публікації, поміщені на його сторінках, групувалися по трьом напрямкам - археології, історії, культурі та цивілізації. Серед авторів наукових праць були відомі українські та румунські дослідники, імена яких відомі далеко за межами цих країн. Від часу першого наукового форуму (листопад 1998 р.) відбулися значні позитивні зрушення в науковому та педагогічному житті вищих освітніх інституцій.

Упродовж цього часу продовжувалася співпраця з університетом Клуж-Напока, Інститутом фракології, повітовим Музеєм Сату Маре. Наші спільні наукові дослідження в галузі історії, археології, етнології вийшли на високий рівень. Румунські та українські науковці виробили спільний методологічний інструментарій наукових досліджень, апробували результати своїх розвідок, захистили дисертації. Значний резонанс викликав захист в Інституті історії України НАН України дисертації Л. Горват «Соціально-культурний, політичний і культурний розвиток українців Мараморощини (Румунія) в 1918-1945 рр.».

Більш ніж двадцятирічне наукове співробітництво українських і румунських вчених в галузі археології та історії, етнології, політології й етнології в значній мірі зблизило два братні народи, історія яких неодноразово

перепліталася. Не випадково Вчена рада Ужгородського національного університету високо оцінила особистий внесок докторів В. Чуботи та Л. Горват, коли ухвалила рішення про присвоєння їм звання Почесних докторів Ужгородського національного університету. Приємно констатувати, що після призначення директором Повітового музею Сату Марє Лівіу Марта наукові стосунки з Ужгородським національним університетом зміцніли і наповнюються новим змістом. Безперечно, що немаловажне значення має особистість і діловитість нового керівника цієї поважної установи.

Українці та румуни, Україна та Румунія тісно пов'язані між собою. Насамперед, окреслимо історико-ретроспективний контекст нашої співпраці. Вже з давніх часів у межах сучасних політико-адміністративних кордонів двох держав, на просторах Центральної та Східної Європи, проживали фракійські племена гетів і даків, скіфи, кельти, слов'янські племена антів і склавнів.

У результаті тривалих міжетнічних контактів у часи Середньовіччя сформувалася східнороманська етнокультурна спільнота волохів. Але поряд з цим територію Молдови заселяли слов'янські племена тиверців і уличів. У XII-XIII ст. Молдова та східні кордони сучасної Румунії входили в орбіту впливу Галицько-Волинського князівства. На Дунаї, тодішніх теренах Берладської землі, руські купці заснували місто Малий Галич (сучасне румунське місто-порт Галац).

У XVI-XVII ст. запорізькі козаки допомагали в боротьбі проти Туреччини не тільки Молдавії, але й Валахії. Як найбільш вагомий приклад толерантної взаємодії двох народів наведемо династичний шлюб сина Богдана Хмельницького Тимоша та дочки молдавського господаря Васіле Лупула Розанди. Як яскравий взірць українсько-румунської етнокультурної інтеракції першої половини XVII ст. можна згадати діяльність митрополита Київського, Галицького та всієї Русі Петра Могили, уродженця Сучави та вихідця із давнього молдавського боярського роду.

Вже в XIX ст. міжкультурне українсько-румунське зближення спостерігається в науковій та письменницькій сферах. Відомий румунський прозаїк, поет і публіцист, уродженець Хотинського повіту в Бесарабії (тодішня територія Російської імперії, а зараз Хотинський район Чернівецької області) та вихованець Харківського університету Богдан Гаждеу був у приятельських стосунках з мовознавцем О. Потебнею, використовував українську тематику в своїх творах.

З іншого боку, не менш відома українська письменниця та учасниця феміністичного руху на Буковині Ольга Кобилянська була уродженцею Гура Гумори (нині м. Гура Гуморулуй) повіту Сучава, коронного габсбурського Герцогства Буковина. Вона жила й працювала в умовах німецько-румунського оточення. Приємно відзначити, що організатори конференції вдало підібрали ілюстрації саме цих двох дзеркальних постатей-символів українського-румунського міжкультурного діалогу початку минулого століття.

По-друге, взаємини України та Румунії мають спільну культурно-типологічну, цивілізаційну, геополітичну платформу. Мова йде про східний (візантійський) формат релігії, культури та ментальності українців і румунів. Саме православна релігійна конфесія є найбільш поширеною серед населення сучасної України та Румунії. Власне за типологією американського політолога С. Гантінгтона як Україна, так і Румунія відносяться (поряд з Росією, Білорусією, Молдовою, Грузією, Сербією, Чорногорією, Македонією, Болгарією та Грецією) до православної цивілізації.

Відомим є історичний факт, що саме кирилицею в давнину користувалися всі православні слов'яни, румуни й молдовани. Населення сучасної Румунії користувалося кирилицею та слов'янською орфографією в XIV-XVII ст. Тільки в XIX ст. румуни, а з 1932-1939 років й остаточно з 1989

року молдовани перейшли на латиницю.

Відкидаючи фантазмагористичні ідеї так званого «Русского мiра», варто підкреслити, що Україна та Румунія -ареал центрально-східноєвропейського геополітичного простору, який має свої цивілізаційні особливості, спільне минуле, сьогодення та майбутнє. На Сході Європи ми контрастуємо порівняно з Заходом: діалектикою індивідуалізму та колективізму, домінуючою православною конфесійною ідентичністю, стереотипами поведінки та ментальністю. Спільним є й те, що Україна та Румунія відносяться до країн з поліетнічним складом населення, де поряд із домінуючим етнічним ядром компактно проживають представники національних меншин.

Третій контекст співпраці України та Румунії -транскордонний. Наші країни межують між собою на довжині понад 600 км сухопутного, річкового та морського кордону. З них -біля 204 км -це найбільший (порівняно з Угорщиною, Словаччиною та Польщею) для Закарпатської області кордон з повітами Марамуреш і Сату Маре.

Вже з 1993 року Україна брала участь у створенні єврорегіонів, де була залучена й румунська сторона. Це -Карпатський єврорегіон, «Нижній Дунай», «Верхній Прут». Після вступу Румунії до Європейського Союзу наші держави здійснюють транскордонне співробітництво в рамках Європейського інструменту сусідства та партнерства -ЄІСП (ENPI CBC), що охоплює цілий ряд програм.

Одним з основних пріоритетів транскордонної співпраці між Україною та Румунією стають великі інвестиційні проекти. В процесі їх реалізації необхідно на науковому рівні вивчати соціально-економічні та етнокультурні особливості прикордонних територій, повноваження регіональної влади у здійсненні міжнародної діяльності, розвиненість прикордонної інфраструктури, включаючи прикордонні пункти пропуску тощо. Таким чином, нагальною та актуальною стає робота саме науковців, тобто, Вас, шановні присутні, які повинні готувати необхідну аналітично-інформаційну базу для реалізації серйозних інвестиційних проектів.

З огляду на зазначене вище, необхідно тільки привітати істотне зростання зацікавленості наших українських та румунських колег проблематикою не тільки історичного минулого, але й сучасними соціально-економічними, етнодержавознавчими, геополітичними та міжнародно-правовими аспектами взаємодії України та Румунії на початку XXI ст.

Щиро бажаю всім нових творчих здобутків, наснаги та плідних дискусій, які породжують наукову істину!

Микола Вегеш, голова постійної комісії Закарпатської обласної ради з питань освіти, науки, культури, духовності, молодіжної політики, фізкультури і спорту, національних меншин та інформаційної політики, доктор історичних наук, професор кафедри політології і державного управління Ужгородського національного університету
(Ужгород, Україна)